

непрацюючі кредити, за якими банки повинні створювати резерви під кредитні ризики, що прямо впливає на їх інвестиційні можливості.

Проте банки почали відновлювати кредитування з роздрібною сегменту – за 2017 рік вперше від початку кризи збільшився портфель кредитів фізичним особам. Зростання в банків зацікавленості кредитуванням населення зумовлене відновленням попиту та суттєво вищою дохідністю роздрібних кредитів, ніж корпоративних.

Корпоративне кредитування поступово поживляється протягом аналізованого періоду. Якщо у 2014-2015 рр. це відбувалося за рахунок девальвації гривні, то з 2016 року простежується підвищення ділової активності суб'єктів господарювання.

Крім цього, з 2016 року зменшується середньозважена процентна ставка за новими кредитами резидентам, що збільшує доступність кредитних ресурсів. Проте з жовтня 2017 року НБУ встановив облікову ставку на рівні 13,5%, підвищивши її на 1 в.п., що призвело до збільшення середньої процентної ставки до 15,8% на початок 2018 року.

Отже, протягом останніх років українські банківські установи поступово адаптуються до системних криз, фінансового-економічних шоків та нестабільності. Це, в свою чергу, проявляється у збільшенні темпів кредитування, особливо споживчого, за сприятливими процентними ставками, хоч рівень кредитного ризику залишається високим.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Звіт про фінансову стабільність [Електронний ресурс] / Національний банк України: [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=32236491. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 17.04.2018.
2. Коваленко В.В. Роль банків у забезпеченні сталого розвитку реального сектору економіки України: монографія / За ред. В.В. Коваленко. – Одеса, ОНЕУ, 2016. – 244 с.
3. Показники банківської системи //Офіційне інтернет-представництво НБУ [Електронний ресурс]: – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 17.04.2018
4. Стратегія розвитку банківської системи 2016-2020: «Синергія розвитку банків та індустріалізації економіки» [Електронний ресурс] / Комітет Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://www.forum-strategy.com>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 11.05.2018

УДК 336.2

*Тетяна Терещенко, Оксана Артюх
(Одеса, Україна)*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК

У статті досліджено проблемні аспекти державного контролю в частині справляння податку на прибуток. Окреслено основні засади перевірки податку на прибуток, головні завдання контролю.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, податок на прибуток, платники податку, Державна фіскальна служба України, податки.

Питання ефективності контрольно-перевірочної роботи фіскальних органів та її підвищення є актуальні протягом усього існування незалежної України. Сталий розвиток країни залежить від рівня наповнюваності бюджету за рахунок різних платежів, найбільшу питому вагу серед яких становлять податкові надходження. Основу податкової системи України утворюють податки, аналогічні тим, які формують ядро податкових систем

розвинутих європейських країн – податок з доходів громадян, податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, акцизний збір і мито.

Закони, якими регулюється справляння податків, були розроблені з урахуванням основних положень і норм західноєвропейського права. Але процесу функціонування податкової системи в Україні притаманні специфічні проблеми і значні індивідуальності, у відсутності аналізу яких неможливо визначити шляхи поліпшення діяльності і збільшення ефективності Державної фіскальної служби України. Податковий кодекс України покликаний сприяти налагодженню партнерських взаємин між фіскальними органами і платниками податків. Проте чимало проблемних аспектів між даними сторонами виявляється в процесі адміністрування податків.

Державний фінансовий контроль за сплатою податку на прибуток охоплює розряд проблем, які приводять до зниження ефективності, отже потребують удосконалення в частині організаційних та методологічних аспектів. Так, звичайним і поширеним дійством є несплата податків. Податок на прибуток мінімізуються, як окремими компаніями, так і деякими галузями народного господарства. Низький рівень державного контролю та недосконалість законодавства за діяльністю суб'єктів господарювання приводе до зменшення бази оподаткування, зниження податкових надходжень, нерівномірного податкового навантаження, а саме тому зумовлюють актуальність обраної теми.

Податок на прибуток – це один з бюджетоутворюючих податків, що справляється з юридичних осіб. З 2004 року по 2017 рік надходження від цього податку займали 2-е місце серед джерел, які наповнюють доходи державного бюджету, поступаючись по обсягу надходжень тільки податку на додану вартість [1].

Дослідження особливостей втілення державного фінансового контролю за справлянням податку на прибуток підприємств було предметом вивчень А. Крисоватого, В. Москаленко, Т. Паєнтко, В. Синчака, А. Чередниченко, В. Онищенко, А. Воронкової, А. Данилова, В. Антипова та інших дослідників.

Податок на прибуток, будучи по своїй природі потужним фіскальним інструментом для стимулювання вкладень і фінансового та економічного розвитку, в наших реаліях він перетворився в поле для маніпуляції. Один із основних недоліків податкової системи України зберігся: в її спрямованості на подолання дефіциту бюджету шляхом вилучення доходів господарюючих суб'єктів, незважаючи на посткризовий період економіки. Напевно говорить про фіскальну орієнтацію даного податку та його побічну роль як інструменту стимулювання інвестиційно-інноваційної активності підприємств.

Для втілення дієвого контролю за сплатою податку на прибуток проаналізуємо його позитивні і негативні сторони.

До позитивних сторін можемо віднести наступні: податок вважається платою за використання деякими суспільними послугами та інфраструктурою на тих територіях, на яких компанії виконують власну діяльність; податок стягується із прибутків, які в іншому випадку ніяк не підлягали б оподаткуванню; значуща частка надходжень в бюджет гарантується цим податком.

Недоліками даного податку вважаються: податок має можливість бути перекладений прямо на ціни або зворотним чином на працівників, що має більший вплив на малозабезпечених, тобто обидва види перекладання є регресивними; податок вважається нейтральним, так як важко визначити поняття «оподатковуваний прибуток», то є визначення вигоди згідно бухгалтерського обліку і перетворення його в основу зовсім не проста операція; податок найменш захищений від ухилення від оподаткування в результаті приховування вигоди (прибутку) [2, с. 82].

Нездійсненність основної маси компаній виплачувати власну заборгованість перед бюджетом в поєднанні з потребою країни покривати бюджетні видатки примушують урядовців посилювати податковий тягар для інших економічних суб'єктів. Що, в свою чергу, практично забирає прибуток компаній – основний мотив їх діяльності. Щоб уникнути

зростання податкового тиску, велика частина компаній зацікавлена в отриманні мінімального прибутку. Значна частина доходів компаній залишається в тіні, це, в свою чергу, підриває макроекономічний баланс держави [3].

Одна з основних проблем у вітчизняній податковій практиці залишається втілення контролю за цільовим спрямуванням пільг і недопущенням їх застосування в схемах мінімізації сплати податків. Особливе значення отримує збільшення ефективності здійснення податкового адміністрування як одного з інструментів регулювання суспільно-економічних процесів. У взаємозв'язку з цим доцільно при розгляді питання про надання податкових пільг використовувати принцип податкового стимулювання потенційно дієвих інвестиційних планів, а не просто надання платниками податку права на використання податковими пільгами при здійсненні конкретних господарських операцій або діяльності в певних секторах державної економіки.

Державний фінансовий контроль за сплатою податків робиться необхідним елементом державного фінансового контролю підприємницької діяльності, тому що формування фінансових ресурсів держави виповнюється завдяки фінансово-господарській діяльності суб'єктів господарювання.

Перевірка достовірності справляння податків має можливість виконуватися не тільки за даними бухгалтерського та податкового обліку або за первинними документами. Так в багатьох європейських країнах дозволено використовувати непрямі методи контролю [1]. Непрямі методи визначення доходу податкові органи застосовують тоді, коли реальний дохід визначити не можна через брак інформації (яка втрачена або не надаються господарські документи) або якщо інформація явно необ'єктивна.

Один з найпопулярніших факторів – це відповідність задекларованих доходів з витратами платників податків. Для цього всі покупки в значущих обсягах зіставляються з зазначеними в декларації офіційними доходами. Відмінність між сумами доходів і витрат має можливість існувати приводом для проведення фінансового розслідування і спонукання судової справи згідно звинуваченням в ухиленні від сплати податків [1].

Причинами для впровадження непрямих методів вважаються: виявлення порушень вимог до ведення бухгалтерського та податкового обліку, прецедентів ухилення, втрати або неподання бухгалтерських документів, постійне звітування платника податків про збитковість або про не ведення господарської діяльності. При непрямих методах контролю об'єктами перевірки вважаються незвітні документи, декларації і дані, отримані з інших джерел. Такими можуть бути дані, отримані від органів державної влади, в тому числі митних органів, органів внутрішніх справ, результати зустрічних перевірок, попередніх перевірок, обстежень приміщень і інші.

Непрямі методи перевірки використовуються з метою встановлення ймовірної суми доходу, що підлягає оподаткуванню, і сутність її полягає в тому, що для визначення податкових зобов'язань платника податків зіставляється рівень його витрат на особисті потреби з доходами, про які він звітує.

У процесі перевірки операцій за сплатою податку на прибуток, на наш погляд, необхідно вирішити такі основні завдання (рис. 1).

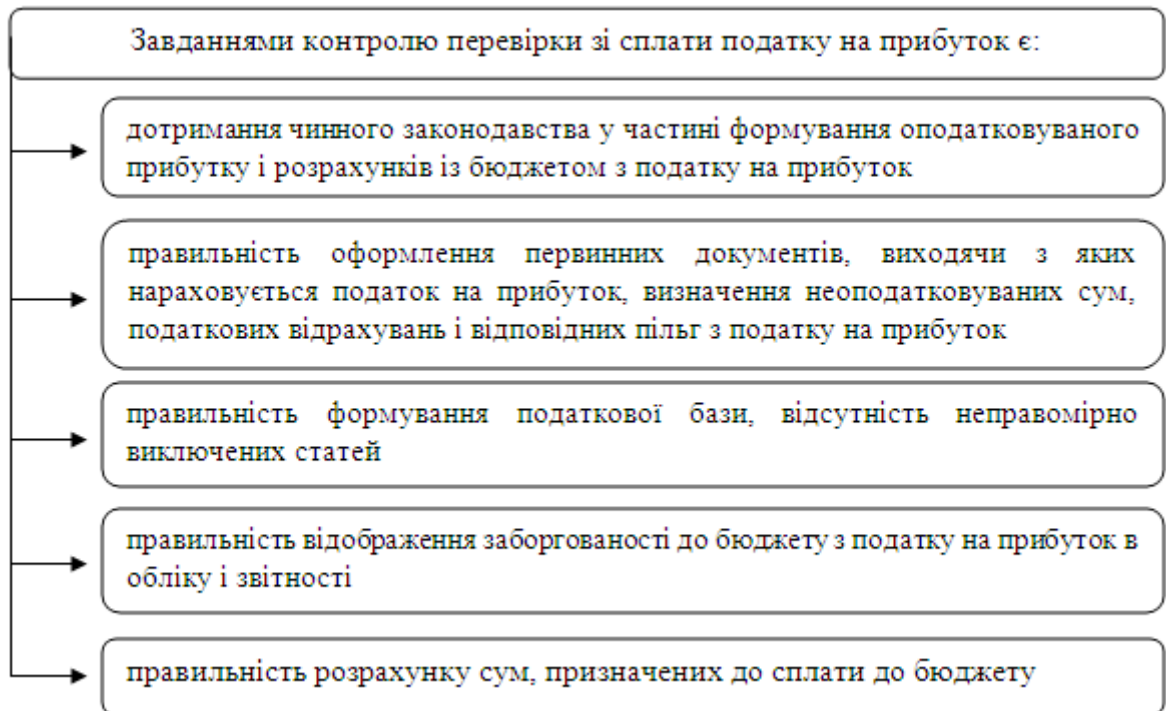

Рис. 1. Основні завдання з контролю сплати податку на прибуток
Джерело: складено на підставі [4, с. 169]

Підсумовуючи сказане, підкреслимо, що незважаючи на позитивні зрушення, інноваційна система оподаткування і далі виконує в головному фіскальну функцію. Про це і говорять рейтинги Світового банку [5, с. 72]. Так, згідно з цим рейтингом, українська податкова система вважається однією з найважчих і менш дієвих серед країн ніяк не тільки Європи, але й усього світу. Втім після прийняття Податкового Кодексу України (ПКУ) ситуація дещо покращилася, хоча він ніяк не вирішив всіх проблем справляння даного податку. Наступним кроком на шляху до поліпшення адміністрування податку на прибуток, на наш погляд, має стати прийняття удосконалення норм ПКУ, які будуть передбачати: підвищення стабільності і прозорості податкового законодавства, його єдине трактування; зважений підхід при наданні податкових пільг; активне введення в дію системи електронної звітності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Клітний А. Застосування непрямих методів оподаткування в Україні: історичний аспект / А. Клітний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pgpjournal.kiev.ua/archive/2017/2/40.pdf>.
2. Артюх О.В. Облік у системі оподаткування / О. В. Артюх, В. Ф.Максімова // Навч. посібник – Одеса: ОНЕУ, ротاپринт, 2013. – 270 с.
3. Панасейко І.М., Панасейко С.М. Вплив новацій у сфері оподаткування прибутку на господарську діяльність підприємств./ І. М. Панасейко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2011_2/Panaseyko%20.pdf.
4. Таратута Л. В. Методика аудиту розрахунку податку на прибуток / Л. В. Таратута, І. С. Двуреченська // Сталий розвиток економіки. – 2011. – № 3. – С. 166–175.
5. Бабіч В.В. Удосконалення оподаткування прибутку на основі визначення об'єкта оподаткування / В.В. Бабіч, А.М. Поддєрьогін //Фінанси України. – 2010. – № 9. – С. 71-76.